

อารมณ์ขันจากภาพลวงตาในเรื่องสั้นแนวเสียดสี “หุ่นไล่กา”
Humor in Illusion of the short satiric stories “scarecrow”
บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

ชมพูนุท เมฆเมืองทอง¹
Chomphunut Makemuengthong¹

ไพฑูรย์ ธัญญา. (2557). หุ่นไล่กา. ปทุมธานี : นาคร. 191 หน้า.

ปัญหาของสังคมที่หลากหลายตลอดจนวิกฤติการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจได้เป็นเสมือนวัตุดิบสำคัญในการประพันธ์ของนักเขียน เมื่อนักเขียนคือพลเมืองของสังคมรวมถึงเป็นหน่วยหนึ่งของคนในยุคสมัยการสะท้อนภาพเรื่องราวของสังคมจึงเป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์วรรณกรรมอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เช่นเดียวกับรวมเรื่องสั้นชุดใหม่ล่าสุดของนักเขียนรางวัลซีไรต์ ปี 2530 จากเรื่องสั้นในชุด „ก่อกองทราย” ในทศวรรษนี้เขาได้สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมที่มีค่าไว้ในแผ่นดินในชุดที่ชื่อว่า “หุ่นไล่กา”

จากคำ 3 คำตามวิถีท้องถิ่นใน “ก่อกองทราย” ได้กลายเป็นคำ 3 คำบนวิถีสังคมเมืองใน “หุ่นไล่กา” ที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของคนในสังคมเมืองซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงคนท้องถิ่นได้อย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ความเชื่อ ดังคำกล่าวของนักเขียน ไพฑูรย์ ธัญญา (2557 : 7) ที่กล่าวไว้ว่า “ยุคแห่งการก้มหน้าเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ตัวตน อัตลักษณ์ของเราไปจากเดิมจนน่าใจหาย รมถึงสิ่งที่เราเคยเชื่อ เคยยึดมั่น ว่าจะเป็ความดี ความหมาย ความจริงหรือความลวง ทุกอย่างมันดูโหละพ้อไปเสียหมด ทุกวันนี้ความจริงกับความจริงเสมือนและภาวะลำจริง ทำให้เราสับสน ไหว้เขวกันทั่วหน้า”

เมื่อภาพความจริงและความลวงที่มนุษย์อุปโลกกลายเป็นภาพลวงตาในสังคมทำให้รวมเรื่องสั้นชุดหุ่นไล่กาของไพฑูรย์ ธัญญา กลายเป็นเรื่องสั้นที่น่าติดตามและค้นหาในกระบวนการใช้กลวิธีเสียดสีผ่านองค์ประกอบการประพันธ์ และภาษาได้อย่างลงตัวในเรื่องสั้นจำนวน 9 เรื่อง ประกอบด้วย สาริกาเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าขาวทางผีเดิน กรณีอุบัติเหตุกรรมชานา บักหัวแดง คนไม่มีเสื้อ ที่นี่...ปัตตานี หุ่นไล่กาจากอาระกัน บางใคร ในบางเรา และมหานครล่มสลาย

“รำลึกกันมาจากปากซอยว่า สาริกามันจะได้กลับมาบ้านมาเป็นผู้คนอย่างลูกสาวชาวบ้านทั่วไปก็คราวนี้แหละ..ถึงแม้ลมฝนยังไม่สิ้น น้ำเน่ายังท่วมตรอก แต่น้ำตาในอกแม่อันเคยเอ่อนอง ก็กลับเหือดแห้งอย่างน่าประหลาด...

แม้กระวีกระวาด เตรียมตัวออกไปรับการกลับมาของเจ้าสาริกา...

เจ้าสาริกามันถอดสายเดี่ยว ใส่เกาะอก ลงเรือนหาลับไปตั้งแต่หัวค่ำหลายเพลามาแล้ว.. มันไม่กล้าอาลัยและไม่บอกให้ใครรู้แม้แต่แม่มันก็เออะ ช่าวว่ามีคนเห็นมันสายสะโพก เช็ดหน้ารีนไปขึ้นมอเตอร์ไซค์ของเพื่อน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณະมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

หนุ่มหมายเข้าไปในเมืองใหญ่อันกว้างขวาง-เจ็ดจั่ว

“ยาละ! เอ็งไม่เอาไปด้วยหรือ” คนร่วมชอยทักถาม

“ไม่ต้อง ข้าไปหาเอาข้างหน้าได้”

สาริกามั่นว่าอย่างนั้น ก่อนจะสะบัดหน้า กระโดดซ้อนมอเตอร์ไซค์หายวับเข้าเมืองไป!

(ไพฑูรย์ ธีญา. 2557 : 11-12)

เปิดตัวเรื่องสั้นเรื่องแรก “สาริกาเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าขาว” ในรวมเรื่องสั้นชุด “หุ่นไล่กา” ของ ไพฑูรย์ ธีญา ก็สร้างอารมณ์ขันแนวเสียดสีตามแบบเรื่องสั้นแนวเสียดสีได้อย่างชัดเจน ซึ่งถือเป็นการสะท้อนแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์เสียดสีสังคมผ่านการสร้างอารมณ์ขันที่ก่อให้เกิดเสียงหัวเราะแบบเย้ยหยันแก่ผู้อ่าน ยิ่งผู้อ่านที่มีพื้นฐานด้านความนิยมชมชอบในการอ่านวรรณกรรมเรื่องสั้นด้วยแล้วคงไม่มีใครที่อ่านปุริมบทในเรื่อง “สาริกาเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าขาว” จะไม่จิตประวัติไปถึงเรื่องสั้น “เจ้าขุนทอง” ในรวมเรื่องสั้นชุด “ขุนทองเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าขาว” ของอัศศิริ ธรรมโชติ ที่ใช้ปุริมบทในเรื่องสั้นเรื่องนี้ว่า

รำลึกกันมาตั้งแต่ต้นฝนเข้าพรรษา ว่าเจ้าขุนทองมันจะได้กลับมาบ้าน มาเป็นผู้คนพลเมืองอย่างถูกต้องอย่างเพื่อนบ้านคนอื่นได้ก็เห็นจะคราวนี้แหละ ! ถึงแม้ฝนจะยังไม่มาทุ่งนาจะยังแล้ง น้ำในหัวใจของแม่อันเคยเหือดแห้ง ก็กลับฉ่ำชุ่มขึ้นอย่างประหลาดล้นเหลือ...

แม่กระวีกระวาดตระเตรียมตัวไปรอรับการกลับมาของเจ้าขุนทอง...

เจ้าขุนทอง มันสะพายย่าม ทิ้งเรือพายกลับไปนับแต่กลางฤดูฝนปีที่แล้ว โดยไม่รำลืออาลัยและโดยไม่บอกให้ใครแม่แต่แม่รู้ ข่าวว่ามีคนเห็นมันกลับสะอื้นไปคนเดียวด้วยสองมือว่างเปล่า เข้าไปในป่าอันอ้างว้าง-มีดมน

„ดาบละ ! เอ็งไม่เอาไปด้วยหรือ?”

คนสวนทางทักถาม

„ไม่ต้อง ข้าไปหาเอาข้างหน้าได้”

เจ้าขุนทองมันว่าอย่างนั้น ก่อนจะสะบัดหน้าแล้วเดินหายเข้าป่าไป!”

(อัศศิริ ธรรมโชติ. 2554 : 38)

นอกจากตอนปุริมบทแล้วการดำเนินเรื่องก็สะท้อนความแตกต่างของคนในยุคสังคมก้มหน้ากับยุคสังคมเงยหน้าเพื่อแสวงหาความจริงของชีวิตระหว่าง “สาริกา” กับ “เจ้าขุนทอง” อย่างสิ้นเชิง นอกจากไพฑูรย์ ธีญา จะใช้กลวิธีการเสียดสีผ่านการประพันธ์และองค์ประกอบในเรื่อง “สาริกาเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าขาว”

เรื่องสั้นเรื่อง “หุ่นไล่กาจากอาระกัน” เป็นอีกเรื่องที่สะท้อนอารมณ์เสียดสีในรูปแบบความจริงกับภาพลวงตา ที่สร้างความขบขันให้กับผู้อ่านทั้งจากภาพพวก “รูตี” และการใช้ภาษาเสียดสี “ช่างรูตี” ของบุคคลที่อุปโลกน์กันขึ้นมาตามภาพมายาของสังคม โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่เสียดสีความรู้ดีของนักการเมืองท้องถิ่นอย่างสมาชิก อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นเสมือนปราชญ์ทางกฎหมายในชุมชนที่ว่า

พวกเขาช่างรูดีกันเสียจริง ลุงเชษฐานึกในใจ อย่างว่า พวก อบต. เขาเป็นผู้นำท้องถิ่น พวกนี้รู้ไปถึงสวรรค์นั่นแหละ อย่างว่าแต่ได้กลิ่นพวกโรงอิงญาอะไรนั่นเลย แยกังคิดต่อไปอีกว่า ดีที่แกไม่หลุดปากเล่าเรื่องที่แกไปกลางเอาคนออกจากกอไผ่สีสุกในสวนให้ฟัง หมอนั่นก็ตัวเหมือนเข้าชายชวนสงสัย ไม่งั้นพวกนี้คงได้ให้แกพาไปดูตัวเป็นแน่ หรือว่าหมอนั่นจะเป็นโรงอิงญาที่พวกนี้กำลังตามหา

(ไพฑูรย์ ธีญา. 2557 : 11-12)

คำว่า “รู้ดี” ยังเป็นภาพ “ลุงเชษฐา” ชาวสวนชาวนาในหมู่บ้านที่กลายเป็นปราชญ์ชาวบ้านจากการค้นพบของสมาชิก อบต. ซึ่งอยู่ๆก็กลายเป็น “เชษฐาปราชญ์” ในมุมมองของเกษตรกรอินทรีย์ แต่ท้ายแล้ว ไพฑูรย์ ัญญา ก็ใช้กลวิธีการเสียดสีผ่านตัวละครและเรื่องราวที่สุดท้ายภาพของผู้ช่างรู้ดีทั้งหลายก็ต้องพ่ายกับภาพดวงตาของพม่า โรฮิงญาในแบบฉบับ “หุ่นไล่กา” ที่ว่า

ทันใดนั้นเอง ลุงเชษฐา ได้ยินเสียงขยับแสกสากมาจากบริเวณใกล้ ๆ หุ่นไล่กา แกหันไปมองแต่ไม่เห็นสิ่งใดผิดปกติ นอกจากหุ่นตัวเก่าที่อยู่ในชุดเสื้อแขนยาวและกางเกงสีดากะรุ่งกะริ่งกำลังแกว่งแขนโบกสะบัดไปตามแรงลม หุ่นไล่กาตัวนี้หลานของแกเป็นคนทำเอาไว้ มันภูมิใจว่าเหมือนคนจริงๆ เสียจนไม่มีนกตัวไหนกล้าลงมาจิกกินเมล็ดข้าว

ลมยามเข้ากระพือมาอีกระลอก หอบเอากลิ่นเหม็นเข้าจมูกของลุงเชษฐาณัดนี้ ทำเอาแกขนลุกไปทั้งตัว พร้อมด้วยสังหรณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นฉับพลันทันด่วน

ลุงเชษฐารับลุกขึ้น เดินตรงไปที่หุ่นไล่กาตัวนั้น แกเข้าไปประชิด และแทบผงะอีกทีเพราะกลิ่นที่เริ่มคุ้นเคย ลุงเชษฐายกมือบีบจมูก เพ่งมองสำรวจหุ่นไล่กาอย่างจริงจัง ทันใดนั้นก็ต้องสะดุ้งวาบไปทั้งตัว เมื่อสายตาของแกไปประสานกับลูกตาตัวาวเหมือนลูกงูสิงของใครบางคนที่แทรกเข้าไปมุดอยู่ในหุ่นฟางตัวนั้น “เคราะห์ดีนะแก” ลุงเชษฐาทักขึ้น ก่อนจะหัวเราะอย่างเป็นบ้า

(ไพฑูรย์ ัญญา. 2557 : 143)

ไม่เพียงแต่ในเรื่องสั้น “หุ่นไล่กาจากอาระกัน” เท่านั้นที่ใช้กลวิธีการเสียดสีผ่านภาษา เรื่องสั้นทั้ง 9 เรื่องในรวมเรื่องสั้นชุด “หุ่นไล่กา” ของไพฑูรย์ ัญญา ต่างก็ใช้ภาษาเพื่อสร้างการเสียดสีและขบขันที่เล่นกับความคาดหวังของผู้อ่าน การใช้ภาษาเพื่อสร้างการเสียดสีเล่นกับตัวละครซึ่งเป็นตัวแทนของเป้าโจมตีของผู้เขียน การใช้ฉากเพื่อสร้างความขบขันในเชิงเสียดสี และที่สำคัญคือการใช้ความเปรียบของตัวละครที่เป็นการใช้ภาษาเพื่อสร้างการเสียดสีได้อย่างถึงใจและขบขัน ดังในเรื่อง “บักหัวแดง” ที่ว่า

เดิมชื่อเบ็คแฮม แต่ไม่ใช่นักฟุตบอลสุดหล่อคนนั้น แม้ว่าจะเป็นคนสัญชาติเดียวกัน แต่คนที่ไม่ถนัดเรียก เมื่อพวกเขาปรับลิ้นให้เข้ากับสำเนียงท้องถิ่นแล้ว เบ็คแฮม จึงกลายเป็น “บักห้า” อย่าว้า! ...

บักห้าใหญ่ รูปร่างใหญ่สมชื่อ ตัวสูงเหมือนเปรตวัดคำชะโนด ผมเส้นเล็กสีฟางแห้งยาวกระเซิง ยามลมพพานปลิวไหวเหมือนฝอยลม ตอนหมอลอดเสื้อ ผ่นหลังไล่ไปถึงลำคอแดงเป็นกุ่มกุ่ม แต่ที่เตะตาที่สุดคือรอยสักรูปพระพุทธรูปขนาดใหญ่ หน้าตักไม่ต่ำกว่าสิบสองนิ้วนั่งอยู่ในปางอะไรสักปาง ที่พอใหญ่นวมรรคนายกบอกว่า แกเห็นแล้วมัน นัยน์ตาสีฟ้าว่างเปล่าเหมือนอ่างเก็บน้ำท้ายหมู่บ้านที่ขุดโดยพวก อบต. หน้าอกไปถึงสะดือรกเป็นขน เวลายิ้มมันแหละที่ชาวบ้านบอกว่า “อีหล่ามันสยิวก๊ว” อย่าว้าแต่อีหล่า สาวแกแม่มายทั้งหลายก็พากันสยิวก๊วไปทั้งคุ้มบ้าน สารุ่นที่ทันสมัยหน่อยบอกว่าเหมือนริชาร์ดเกียร์ พลัดหลงเข้ามาอย่างไร่น

(ไพฑูรย์ ัญญา. 2557 : 61-62)

จะเห็นว่า ไพฑูรย์ ัญญา ใช้การเปรียบเทียบเชิงเสียดสีเพื่อสร้างความขบขันซึ่งเป็นการปลุกพลังภาษาเพื่อใช้ในการเสียดสี ด้วยความเปรียบเชิงอุปมาที่ว่า “ตัวสูงเหมือนเปรตวัดคำชะโนด” “ผมเส้นเล็กสีฟางแห้งยาวกระเซิง ยามลมพพานปลิวไหวเหมือนฝอยลม” “นัยน์ตาสีฟ้าว่างเปล่าเหมือนอ่างเก็บน้ำท้ายหมู่บ้านที่ขุดโดยพวก อบต.” และการใช้อุปลักษณ์ที่ว่า “ผ่นหลังไล่ไปถึงลำคอแดงเป็นกุ่มกุ่ม” นอกจากเรื่อง “บักหัวแดง” แล้วไพฑูรย์ ัญญา ยังใช้ความเปรียบเพื่อสร้างอารมณ์ขันเพื่อเสียดสีในเรื่อง “คนไม่มีเสื้อ” ที่ว่า

เด็กหนุ่มคนหนึ่งรูปร่างผอมกระห่อง เดินสะพายกระเป๋าเงินมาขึ้นรถคันหนึ่ง ทั้งที่ร่างกายอ่อนบนเปล้าเปลือย
อวดแผงกระดูกซี่โครงเหมือนกระเบื้องลอนตราข้าง ขณะตอนล่างกับนุ่งกางเกงยีสร์ัดเข็มขัดเสียเปรียบร้อยจนเอวก็ว
(ไพฑูริย์ ธัญญา. 2557 : 61-62)

จากที่กล่าวมาข้างต้นคงเป็นที่ประจักษ์ชัดได้ว่า ไพฑูริย์ ธัญญา สามารถใช้กลวิธีการนำเสนอและ
ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันแนวเสียดสีตามแบบเรื่องสั้นแนวเสียดสีได้อย่างชัดเจนที่ก่อให้เกิดเสียงหัวเราะแบบยัย
หยันแก่ผู้อ่าน แต่ถ้าลองให้ลึกลงไปกว่านั้นจะพบว่า “หุ่นไล่กา” ไม่ใช่เรื่องสั้นแนวตลก comedy หากแต่เป็นเรื่องสั้น
แนวเสียดสีที่สะท้อนแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์เสียดสีสังคมผ่านการสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่านได้อย่างไม่รู้ตัว เพราะ
อารมณ์ขันนั้นไม่ใช่การหัวเราะงอแงแต่เป็นการหัวเราะที่ตีแผ่ไว้ด้วยการเข้าถึงอารมณ์ระหว่างตัวละครและ
ผู้อ่าน ภาพความจริงและความลวงที่มนุษย์อุปโลกเปรียบเสมือนรอยยิ้มและเสียงหัวเราะในรวมเรื่องสั้นชุด
“หุ่นไล่กา” ที่เป็นเพียงภาพลวงตาเพราะนัยะแห่งความเป็นจริงแล้ว ความสามารถในการใช้ถ้อยคำแฝงนัยเพื่อ
ประชดประชันเป้าของการเสียดสีรวมถึงการสร้างเปรียบเทียบที่แสดงให้เห็นความสามารถของนักเขียนในการ
พลิกแพลงภาษาด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องแบบสายตาพระเจ้ามาทำหน้าที่แทนของนักเขียนนั้นสามารถสร้างอารมณ์
ร่วมให้กับผู้อ่านจนทำให้รวมเรื่องสั้นชุด “หุ่นไล่กา” เป็นรวมเรื่องสั้นที่น่าค้นหาชนิดที่วางไม่ลง

เอกสารอ้างอิง

ไพฑูริย์ ธัญญา. (2547) *หุ่นไล่กา*. ปทุมธานี : นาคกร.

อัศศิริ ธรรมโชติ. (2554) *ขุนทองเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าสาบ*. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.